

HISTÒRIA GENERAL DE LA COMUNICACIÓ
PROF.: ENRIC MARÍN
3er. CURS CODI 3020

A partir d'una concepció de cultura (material i intel·lectual) entesa com un conjunt articulat de sistemes de significació, total societat humana pot ser analitzada des de la perspectiva de la producció, distribució i apropiació-consum d'unitats culturals significants. Qualsevol intent d'analitzar un ecosistema comunicatiu històricament determinat (dinàmic i internament contradictori) no pot limitar-se a la descripció dels missatges que circulen pel cos social i la seva vehiculació, ans al contrari ha de concedir atenció prioritària a les modalitats de codificació i decodificació específiques de cada cultura, així com a l'organització social de les relacions, processos i mecanismes informatius-comunicatius. Des d'aquesta perspectiva teòrica, l'objecte central de la història de la comunicació consisteix en esbrinar el paper jugat per l'organització de la comunicació social en la relació entre les classes socials, i entre aquestes i l'Estat.

El curs està concebut en funció de l'interès prioritari centrat en els processos històrics que van donar lloc a la gènesi de la cultura de masses, i a la seva consolidació i universalització. Per tal d'aconseguir aquest objectiu, el programa s'articula en quatre blocs:

I. "Bloc introductoriu": definició teòrica i metodològica de la disciplina, amb una breu referència al passat llunyà que té per objecte relativitzar històricament els models culturals més propers a la nostra realitat.

II. "Cultura i comunicació a les societats pre-industrials europees": descripció dels ecosistemes comunicatius tradicionals i el llarg procés de transició cap als models cultural-comunicatius propis del capitalisme industrial.

III. "Revolució industrial i dissolució dels ecosistemes comunicatius tradicionals": anàlisi de les implicacions de la irreversible urbanització de la societat en el terreny de la comunicació social, i descripció de la gènesi de les societats de masses (articulades sobre la base de la separació sancionada per les relacions socials de domini econòmic i ideològic-polític), i d'un sistema internacional (global) jeràrquic d'informació-comunicació.

IV. "Cristal·lització de la comunicació de masses i eclosió de les noves tecnologies comunicatives": la panaràmica dibuixada en aquest últim bloc del programa hauria de permetre l'estudi de les tendències observables actualment en el terreny de l'organització de la comunicació social, tot fixant-se en les possibilitats de control i programació social que les

noves tecnologies ofereixen a les organitzacions estatals i supra-estats.

PROGRAMA

Bloc introductoriu

- I.- Història, semiòtica i antropologia. Producció material i producció intel·lectual: concepció unitària del processos productius. La cultura com sistemes de signes. Ecologia comunicativa i models culturals. Circuits comunicatius i relacions de classe. Poder i comunicació. Comunicació i programació social: sexe, classe i nació. Comunicació, ideologia i vida quotidiana. Comunicació interpersonal, col·lectiva i de masses.
- II.- Comunicació animal i comunicació humana: natura i cultura. Les possibilitats humanes per a la comunicació: el llenguatge verbal i la seva interrelació amb els altres llenguatges. Llengua, cultura i cosmovisió.
La revolució neolítica: economia sexisme i poder. Explotació de la natura i escissió de l'experiència còsmica monística: el binomi religió/política i l'ordenació de la vida quotidiana.

Cultura i comunicació a les societats europees pre-industrials

- III.- Ecosistema comunicatiu a l'Alta edat mitja: el medi rural. La cultura monàstica. Les religions primitives i el cristianisme. La formació històrica de les llengües romàniques. Comunicació oral i comunicació icònica.
La Baixa edat mitja: cultura rural i cultura urbana. Solidificació de les formes estatals i diversificació dels sistemes de comunicació. Castell, llogarret, vila. Entramat urbà i comunicació social: gremis, universitaris... El nou paper de l'església: la Inquisició i els ordres mendicants. Art cortesà i cultura popular.
Humanisme i renaixement. La impremta. Noticierisme. Discurs polític i discurs religiós: "El Príncep". Comunicació col·lectiva: el control sobre el mitjà i sobre les modalitats de codificació i decodificació; la normativització de les noves llengües: les gramàtiques.
- IV.- Cap a les monarquies absolutes. Centralització estatal i desenvolupament de la teoria política. Reforma y Contra-Reforma. Codificació de les tècniques de propaganda política. Revolta camperola y revolta burgesa. Xilografia i cultura popular. Dissidència i heretgia; l'enfortiment de la Inquisició. Economia monetària i ètica capitalista: la dialèctica valor d'ús/valor de canvi. Cap el periodisme regular.
- V.- Mercantilisme i colonialisme. L'exportació de models culturals europeus; l'eurocentrisme androcèntric. Monarquies absolutes: creixement del control de la comunicació col·lectiva. La cultura cortesana. Xarxa burocràtica i cohesió "nacional": el concepte "Estat-nació". El pamflet, la canço i el teatre. Art i societat: el Barroc.

Serveis postals. Premsa periòdica. Necessitats comunicatives de les ciutats.

VI.- Elaboració del teixit ideològic-cultural liberal-burgès. Ciència i religió. Il·lustració i Enciclopedisme. La lluita per la llibertat d'informació (llibertat d'empresa). Extensió de la lògica de l'espectacle. La tradició oral. La revolució del gravat. La codificació del marginats: asils, presons i manicomis. Dualitat social i anti-estatisme popular.

Revolució Industrial i dissolució dels ecosistemes comunicatius tradicionals.

VII.- La revolució industrial i els orígens la societat demàgics. La construcció de l'Estat capitalista: societat civil i societat política. L'Estat com a racionalitzador de l'escissió públic/privat. Ciutadania i articulació de les divisions socials de sexe i classe. La secularització del consens. Les noves formes de control ideològic i programació social. Producció industrial, disciplina de treball i ordenació del temps: Migracions i massificació de les ciutats. La identitat cultural del proletariat urbà. Les noves possibilitats dels transports i de la comunicació col·lectiva.

VIII.- De la comunicació col·lectiva cohesionadora a la comunicació col·lectiva disgregadora: premsa doctrinal i premsa informativa de masses. De la democràcia censatària al sufragi universal (masculí). Abolició dels "impostos sobre el saber". Financiació publicitària i premsa barata. La cristallització dels codis periodístics: ordenació interna del diari i concepció del món. Les agències informatives. L'organització del proletariat i la lluita per mitjans de comunicació propis. Locomotora i fotografia.

IX.- Societat i cultura de masses. Producció industrial i massificació dels elements significants. La lògica valor simbòlic/valor-signe. Democràcia i opinió pública. Escola i premsa de masses (la fi de la tradició oral. Premsa sensacionalista i premsa d'opinió. Cap el nou prodome de la comunicació audiovisual: fotografia i paisatge urbà: les Exposicions universals. La lògica de l'espectacle.

Cristallització de la comunicació de masses i eclosió de les noves tecnologies comunicatives.

X.- Imperialisme i militarisme. La revolució dels transports i la progressiva uniformitat cultural universal. El reforçament de l'hegemonia britànica al si de l'ordre internacional de la informació. Concentració de la indústria cultural. Màquines fonedores de tipus. Increment de les tirades a la premsa escrita i reforçament de les agències informatives. Telegrafia i telefonia. Conductisme i publicitat: el llenguatge publicitari. L'inici de l'era de l'automòbil. El turisme. La divulgació de la cambra fotogràfica. El teatre i el naixement del cinema. Els primers còmics moderns.

XI.- L'hegemonia mundial dels estats industrials. La cultura occidental: implicacions de l'occidentalisme en el discursos científic i ideològic-polític. Desenvolupament de les ciències socials: les primeres teories sobre la societat de masses. Crisi de la democràcia liberal: moviment obrer i reforçament dels aparells coercitius de l'Estat. Organització internacional de la informació: de l'hegemonia britànica nordamericana. Cultura i mitges "made in USA": L'american way of life. Ciència i discursos històrics. La indústria del disc. La moda. El disseny industrial. La ràdio i la propaganda política de masses. Funcions comunicatives del medi radiofònic. Tres models d'utilització de l'aparell de comunicació de masses per part de l'Estat: els EUA, l'Alemanya nazi i l'URSS.

XII.- Guerra freda, política de blocs i armamentisme: cibèrnetica i indústria electrònica. Les corporacions trans-nacionals. L'organització internacional de la comunicació de masses: Els desequilibris estructurals del nou ecosistema comunicatiu. La crisi de la premsa escrita i la cultura de la imatge. De la televisió als satèl·lits de comunicació. Publicitat i llenguatge: l'ordre simbòlic i el subconscient col·lectiu. Consumisme i turisme: costums i subcultures en la societat opulenta; la moda i les generacions. Automatització i informatització de la societat. La convergència de les formes-Estat. Autoritarisme estatal i control social. De la cultura underground a les ràdios lliures. La contra-informació. El contradictori ressorgiment de les cultures nacionals colonitzades. I love NY: l'absurd del neocosmopolitisme. Les noves tecnologies comunicatives i les utopies negatives...

BIBLIOGRAFIA BÀSICA DE CONSULTA

- AA.VV. Semiòtica y praxis. A. Redondo Ed.
Albert, P. i Terrou, F. Histoire de la presse. Ed. P.U.F.
Barracough, G. Introducció a la història contemporània. Ed. 62.
Baudrillard, J. Cultura y simulacro. Ed. Kairós.
Benjamin, W. Discursos interrumpidos I. Ed. Taurus.
Buxó, M*. J. Antropología lingüística. Cuadernos de antropología. Ed. Anthropos.
Duby, G. Historia social de las sociedades. Ed. Anagrama
Ellul, J. Historia de la propaganda. Monte Avila ed.
Fontana, J. Historia. Análisis del pasado y proyecto social. Ed. Crítica.
De Fleur, M.L. Teorías de la comunicación masiva. Ed. Paidós.
Hall, E.T. Más allá de la cultura. Ed. G. Gili.
Hamelink, C.J. La aldea transnacional. El papel de los truts en la comunicación mundial. Ed. G. Gili.
Hauser, A. Historia social de la literatura y el arte. Ed. Guadarrama.
Hobsbawm, E.J. Las revoluciones burguesas. Ed. Guadarrama.
Hobsbawm, E.J. La era del capitalismo. Ed. Guadarrama.
McBride, S. (ed.). Un sólo mundo, muchas voces. Comunicación e información en nuestro tiempo. UNESCO. F.C.E.

- McLuhan, M. La galàxia Gutenberg. Ed. 62.
- Naffi, M. La cultura underground. Ed. Anagrama.
- Marín i Tresserras: El regne del subjecte. Ed. El llamp.
- Ramírez, J.A. Medios de masas e historia del arte. Ed. Cátedra.
- Rositi, F. Historia y teoría de la cultura de masas. Ed. G. Gili.
- Rossi-Landi, F. El lenguaje como trabajo y como comercio. Rodolfo Alonso ed.
- Sánchez-Guzmán, J.R. Breve historia de la publicidad. Ed. Pirámide.
- Schuer, Ph. Histoire de la publicité. Ed. Rencontre.
- Thompson, E.P. Tradición, revuelta y consciencia de clase. Ed. Crítica.
- Vázquez Montalbán, M. Historia y comunicación. Alianza ed.
- Weill, G. El periódico. Orígenes, función y evolución de la prensa escrita. Ed. UTEHA.
- Williams, R. Los medios de comunicación social. Ed. Península.
- Williams, R. Cultura. Sociología de la comunicación y del arte. Ed. Paidós.
- Williams, R. (ed.) Contact: human communication and its history. Ed. Thames and Hudson.

Al llarg del curs es proporcionen guies bibliogràfiques específiques per a cada capítol, així com material documental divers.

AVALUACIONS:

Les avaluacions s'efectuaran a partir d'examen (dos parcial i/o final) i treball de curs. Uns i altre hauran d'ajustar-se als terminis establerts a l'efecte en iniciar-se el curs.